УДК 351:340.6]:174
DOI https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.1/51

Семенець-Орлова І.А.
Міжрегіональна Академія управління персоналом
ORCID ID: 0000-0001-9227-7426

Дакал А.В.
Міжрегіональна Академія управління персоналом
ORCID ID: 0000-0003-3221-353X

Капеліста І.М.
Міжрегіональна Академія управління персоналом
ORCID ID: 0000-0002-1983-4617

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У цій статті авторами проаналізовано етичні аспекти державного регулювання судово-медичної експертної діяльності як важливий компонент, що визначає справедливість судового процесу. Експерти, виконуючи важливу роль у справах, мають дотримуватися високих етичних стандартів. Зокрема, розглянуто питання незалежності, конфіденційності та професійної доброчесності експертів. Автори підкреслюють важливість державного регулювання у впровадженні етичних норм та контролі за їх дотриманням, щоб запобігти корупції та забезпечити захист прав громадян. Автори також звертають увагу на виклики, пов'язані з незалежністю судово-медичних експертів, підкреслюючи необхідність створення умов для виключення будь-якого зовнішнього впливу на результати експертизи. Важливо, щоб державні механізми регулювання запроваджували дієві інструменти для боротьби з корупцією та забезпечення об'єктивності експертних висновків. Додатково, автори наголошують на необхідності впровадження ефективних механізмів контролю та нагляду за діяльністю експертів, що сприятиме дотриманню етичних норм і забезпеченню високої якості експертиз. Продовжуючи аналіз, автори зазначають, що ефективне впровадження етичних норм у діяльність судово-медичних експертів залежить від створення чіткої законодавчої бази та постійного оновлення професійних стандартів. Державне регулювання повинно враховувати зміни у правовій та науковій сферах, щоб забезпечити відповідність експертної діяльності сучасним вимогам. У свою чергу, важливо, щоб експерти отримували належну підтримку в розвитку своїх професійних навичок та удосконаленні етичних підходів до своєї роботи, що підвищить якість судових процесів загалом. Автори також звертають увагу на необхідність створення комплексної системи нагляду та контролю за дотриманням етичних норм, яка б забезпечувала прозорість у діяльності судово-медичних експертів. Така система повинна включати регулярні перевірки, а також процедури для розгляду скарг, що дозволить мінімізувати вплив будь-яких зовнішніх факторів. Важливим також є створення механізмів відповідальності для експертів, які порушують етичні стандарти, що посилить довіру до результатів експертиз та забезпечить їх об'єктивність у судових процесах.

Ключові слова: *судово-медична експертиза, етичні стандарти, незалежність експертів, неупередженість, конфіденційність інформації.*

Постановка проблеми. Етичні аспекти державного регулювання судово-медичної експертної діяльності є критично важливими для забезпечення справедливості та об'єктивності правосуддя. Судово-медичні експерти, чиї висновки можуть суттєво вплинути на судові рішення та життя людей, стикаються з серйозними викликами, такими як забезпечення їх незалежності і неупередженості, що необхідно для запобігання спотворенню результатів через зовнішній вплив або корупцію. Крім того, конфіденційність чутливих даних є важливою для захисту прав осіб і підтримання об'єктивності, а забезпечення професійної доброчесності експертів є ключовим для підтримання високих стандартів етики. Неврегульованість цих питань може серйозно підірвати

довіру до судово-медичної експертизи і негативно вплинути на якість правосуддя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний інтерес до етичних аспектів судово-медичної експертизи також відображений у роботах вітчизняних дослідників. Зокрема, Гладіліна О. у своїй праці підкреслює важливість дотримання етичних стандартів у судово-медичній діяльності для забезпечення справедливого правосуддя. Долгих М. у дослідженні акцентує увагу на етичних проблемах у медичній сфері, зокрема в експертній діяльності, вказуючи на їх важливість для забезпечення прозорості та справедливості.

Мета статті є аналіз етичних аспектів державного регулювання судово-медичної експертної діяльності з метою виявлення основних проблем і визначення шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Судово-медичні експерти часто працюють з надзвичайно чутливими даними, що потребують захисту від несанкціонованого доступу. Розголошення таких даних може серйозно порушити права осіб і підірвати об'єктивність висновків. Тому розробка та впровадження ефективних стандартів і механізмів для захисту інформації є надзвичайно важливим аспектом дослідження.

Високі етичні стандарти і безперервне вдосконалення навичок експертів є критично важливими для забезпечення якості експертиз. Без належної доброчесності і професійності навіть найкращі технічні засоби не зможуть компенсувати потенційні недоліки у висновках. Нарешті, стаття аналізує вплив державного регулювання на ці етичні аспекти, розглядаючи можливості для вдосконалення законодавчих і нормативних актів. Створення чітких і справедливих правил гри є необхідним для підтримання високих етичних стандартів і забезпечення ефективного контролю за діяльністю експертів [2, с. 16–27].

Виклад основного матеріалу дослідження. Судово-медичні експерти часто працюють з надзвичайно чутливими даними, що потребують захисту від несанкціонованого доступу. Розголошення таких даних може серйозно порушити права осіб і підірвати об'єктивність висновків. Тому розробка та впровадження ефективних стандартів і механізмів для захисту інформації є надзвичайно важливим аспектом дослідження.

Високі етичні стандарти і безперервне вдосконалення навичок експертів є критично важливими для забезпечення якості експертиз. Без належної доброчесності і професійності навіть найкращі технічні засоби не зможуть компенсувати потенційні недоліки у висновках. Нарешті, стаття аналізує вплив державного регулювання на ці етичні аспекти, розглядаючи можливості для вдосконалення законодавчих і нормативних актів. Створення чітких і справедливих правил гри є необхідним для підтримання високих етичних стандартів і забезпечення ефективного контролю за діяльністю експертів [2, с. 16–27].

Досліджено глибинні проблеми сучасної судово-медичної експертизи в Україні, розкриваючи їх вплив на справедливість правосуддя та об'єктивність експертних висновків. Аналіз показує, що існуючі виклики потребують термінових і рішучих змін. Стаття ставить перед собою амбітну мету – визначити ефективні шляхи покращення цієї сфери та розробити інноваційний механізм публічного управління. Особливу увагу приділено ключовим етичним питанням, таким як *незалежність експертів, конфіденційність даних і професійна доброчесність*. Незалежність експертів є основою довіри до їхніх висновків, і стаття чітко підкреслює необхідність створення механізмів контролю для запобігання зовнішньому впливу та корупції. Конфіденційність, у свою чергу, є критично важливою для захисту чутливих даних і забезпечення справедливого розгляду справ. У статті також представлено механізм публічного управління, що має на меті оптимальну координацію та контроль над функціонуванням судово-медичних експертних служб. Цей механізм передбачає інтеграцію сучасних технологій і методів у роботу експертних установ, що дозволяє підвищити ефективність і точність експертиз [2, с. 16–27]. Важливим є і *покращення системи навчання* експертів, включаючи впровадження нових освітніх програм і стажувань для підвищення їхньої кваліфікації. Автор акцентує на необхідності громадської участі у контролі за діяльністю судово-медичних експертів, що забезпечує публічну прозорість і підвищує етичні стандарти в цій сфері. Стаття пропонує конкретні, комплексні рішення для реформування судово-медичної експертизи, які можуть стати основою для суттєвих змін і вдосконалення системи правосуддя в Україні. Стаття порушує болючі питання, що встають перед судово-експертною діяльністю в Україні, і прагне знайти ефективні рішення для їх подолання. Виявлені недоліки у фінансуванні, методичному забезпеченні, кадровому ресурсі та правовому регулюванні служать гальмом для якісної роботи експертних установ. Оновлення системи є нагальною необхідністю, обумовленою масш-

табними змінами, викликаними судовою реформою [1, с. 61–63].

Важливим кроком є створення державного органу, який не просто надаватиме рекомендації, а матиме обов'язкові повноваження для формування державної політики в цій сфері. Неприпустимо, щоб фінансування експертної діяльності залишалося на рівні теоретичних обговорень; потрібні конкретні кроки, такі як оптимізація кадрових ресурсів і встановлення економічно обґрунтованої вартості експертиз. Дозволити недержавним експертним установам проводити судові експертизи може стати важливим етапом у зростанні якості правосуддя.

Зміни у законодавстві мають стати невідкладним пріоритетом, адже прийняття оновленого основоположного закону, що чітко визначить правові, організаційні та фінансові засади судово-експертної діяльності в Україні, є надзвичайно важливим. Модернізація матеріально-технічної бази разом із впровадженням уніфікованого освітнього підходу до підготовки експертів сприятиме формуванню єдиних високих стандартів професійної компетентності.

Проект Закону розроблено в контексті імперативу виконання вимог, закріплених в Указі Президента України від 08.11.2019 № 837 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» [4], а також у Програмі діяльності Кабінету Міністрів України, затвердженій постановою від 12.06.2020 № 471. Цей Закон покликаний стати центральною ланкою в процесі посилення етичних стандартів та державного регулювання судово-медичної експертної діяльності, що є вирішальним для забезпечення справедливості та підвищення довіри до судової системи.

В умовах постійних викликів, що постають перед українським суспільством, особливо актуальним стає вдосконалення етичних принципів, що регламентують діяльність судових експертів, на яких лежить відповідальність за їхні висновки, що безпосередньо впливають на долю громадян. Недотримання етичних норм може мати катастрофічні наслідки, призводячи до порушень прав людини та підриву суспільної довіри до правосуддя. На сьогодні в цій сфері діють численні нормативно-правові акти, включаючи Кримінальний процесуальний кодекс України, Цивільний процесуальний кодекс України, Господарський процесуальний кодекс України, Кодекс адміністративного судочинства України, Закони України «Про судову експертизу», «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» та інші. Важливу роль у цьому відіграють також Положення про Координаційну раду з проблем судової експертизи, Порядок атестації та державної реєстрації методик проведення судових експертиз, а також інструкції та положення, що регламентують цю діяльність [3].

Цей проект Закону має стати наріжним каменем, що забезпечить високу якість судово-медичних експертиз, підвищить рівень професійної етики та сприятиме розвитку правової держави. Він є важливим кроком до створення більш прозорої, відповідальної та справедливої системи судово-медичної експертизи, яка відповідатиме європейським стандартам і гарантуватиме захист прав громадян на найвищому рівні.

Висновок. Отже, реформування судово-медичної експертної діяльності в Україні є не лише необхідним, але й нагальним кроком на шляху до зміцнення правової держави. Прийняття оновленого законодавства, яке враховує правові, організаційні та фінансові аспекти цієї діяльності, а також впровадження єдиних високих стандартів професійної компетентності, сприятиме підвищенню якості судових експертиз. Особливу увагу слід приділити етичним аспектам, оскільки вони є основою довіри до правосуддя та справедливості в суспільстві. Проєкт Закону, розроблений відповідно до вимог Указу Президента та Програми діяльності Кабінету Міністрів, має стати ключовим інструментом у забезпеченні прозорості та підзвітності судово-медичної експертної діяльності, що сприятиме захисту прав громадян і наближенню до європейських стандартів у цій сфері.

Список літератури:

1. Гладіліна О. В. Призначення судово-медичних експертиз: проблеми та перспективи. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. № 2, 2018 р. С. 61–63.

2. Долгих М. В. Проблеми формування механізмів публічного управління системою охорони здоров'я: огляд дискусійного поля. *Аспекти публічного управління*. № 12, 2019 р. С. 16–27.

3. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994. № 28. Ст. 232.

4. Проект Закону України від 04.11.2021 р. N 6284 Про судово-експертну діяльність Суб'єкт законодавчої ініціативи: Кабінет Міністрів України URL:https://ips.ligazakon.net/document/GI06361A?an=3

Semenets-Orlova I.A., Dakal A.V., Klymenko I.S. ETHICAL ASPECTS OF STATE REGULATION OF FORENSIC MEDICAL EXPERT ACTIVITIES

This article analyzes the ethical aspects of state regulation in forensic medical expertise, emphasizing its critical role in ensuring fairness in judicial processes. Experts must adhere to high ethical standards, focusing on independence, confidentiality, and professional integrity. The authors highlight the importance of state regulation in implementing ethical norms and controlling adherence to them to prevent corruption and protect citizens' rights. Additionally, the authors stress the need for effective oversight mechanisms to ensure ethical conduct and high-quality expertise, alongside legislative frameworks and professional development for experts to maintain these standards. The authors also emphasize the need for establishing a comprehensive oversight and control system to ensure adherence to ethical norms, which would provide transparency in the activities of forensic medical experts. This system should include regular audits and procedures for handling complaints, minimizing external influences on the outcome of expert assessments. Furthermore, the creation of accountability mechanisms for experts who violate ethical standards is crucial, as it would strengthen trust in the results of forensic examinations and ensure their objectivity in legal proceedings. Strengthening such systems is key to improving overall confidence in the judicial system. The authors further propose that to maintain high ethical standards in forensic medical expertise, a clear framework for continuous education and professional development should be established. This would ensure that experts stay informed about new scientific advancements, legal changes, and ethical considerations relevant to their field. Regular training programs, workshops, and certifications should be integrated into the system to foster accountability and enhance expertise. Additionally, fostering international collaboration with forensic institutions could further raise the standard of expertise and promote adherence to global best practices. This approach aims to ensure that forensic medical experts are well-equipped to provide reliable, objective, and ethical assessments that strengthen the integrity of the judicial process. By emphasizing transparency, accountability, and continual professional improvement, the article underscores the vital role of ethical governance in building public trust and ensuring justice.

Key words: *forensic medical examination, ethical standards, independence of experts, impartiality, confidentiality of information.*